

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบล

ค้อเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร

The role of Buddhist monks with community development : Case study Kor Nuea

Subdistrict, Mueang District, Yasothon Province

พระสุเทพ สีโลโสภิต/พราหมณัส และ ทองหมูน น้อยนนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Phra Suthep Silasophito/Brahmanus and Thongmun Noinon

Maha Sarakham Rajabhat University

Email.thongmoon2500@hotmail.com

วันที่รับบทความ: 22 มกราคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 23 มีนาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 28 มีนาคม 2563

Received: January 22, 2020; Revised: March 23, 2020; Accepted: March 28, 2020

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้คือ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร จำนวน 200 รูป กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์ในเขตตำบลค้อเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร มีระดับบทบาทในการพัฒนาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับน้อย นอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อายุพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ และระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบันต่างกัน พบว่า มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกันในทางสถิติแต่อย่างใด 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร ได้แก่ คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการวัดและชุมชนให้กับพระสงฆ์ในเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญอย่างน้อยทุก 3 เดือนและควรมีการทบทวนนโยบายของคณะสงฆ์ใหม่ ในฐานะที่พระสงฆ์ที่อยู่ในท้องถิ่นจะมีมาตรการใดในการพัฒนาชุมชนได้มากที่สุด เพื่อช่วยเหลือชุมชนให้มีความผาสุกตลอดไป

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การพัฒนาชุมชน

Abstract

The purpose of this research is 1) To study level the role of Buddhist Monks with community development: **Case study Kor Nuea Sub-district, Mueang District, Yasothon Province** 2) To compare the role of Buddhist Monks in community development: **Case study Kor Nuea Sub-district, Mueang District, Yasothon Province**, and 3) To study suggestions on promoting the role of Buddhist Monks in community development: **Case study Kor Nuea Sub-district, Mueang District, Yasothon Province**. Population used in this research is Buddhist Monks in **Kor Nuea Sub-district, Mueang District, Yasothon Province** of 200 monks. The sample was of 200 monks. **The research found that** 1) The Buddhist Monks in Kor Nuea on the role of community development at a moderate level. When considering each aspect, it was found that in Public health side to low level, Also, it is moderate 2) The analysis compares the role of Buddhist Monks community development: **Case study Kor Nuea Sub-district, Mueang District, Yasothon Province** with age, education level, age of monks, lent and the duration of the Buddhist temple in the present temple found that study variables is no different view on the role of monks and community development at the 0.05 level. 3) Suggestions about the role of Buddhist Monks Officers towards community development in **Kor Nuea Sub-district, Mueang District, Yasothon Province**, include: The Clergy together with the Provincial Buddhism Office should arrange a training course on temple management and community to monks in the workshop, As the local monks have the most measures in community development To help the community to have a good life forever.

Keyword:, The role of Buddhist Monks, community development

บทนำ

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทและสังคมเมืองตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลাজิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็นตามความต้องการของประชาชน อีกทั้ง มีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่คนเรามากแล้ว แม้กระทั่งในปัจจุบัน ความสำคัญในประการดังกล่าว ยังคงอยู่ตลอดมา ซึ่งพระสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์เกื้อกูลต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนที่อยู่ตามชนบทที่รับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนัก ซึ่งมีจำนวนมากต้องพึ่งพาอาศัยวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (พระครูสุวรรณวรการ, 2553 : 1) ชุมชนในชนบทส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นชุมชนเล็ก ๆ

กระจายอยู่ทั่วประเทศประมาณร้อยละ 80 ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 20 ที่มีอยู่ในเขตเทศบาลหรือเขตเมือง ซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น ในประเทศไทยมีชุมชนส่วนใหญ่ที่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยหลักและจะมีวัดตั้งอยู่ในใจกลางหมู่บ้าน โดยมีวัดเป็นแหล่งศูนย์กลางสำหรับการดำรงชีวิตทางสังคมและเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบ ๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยเป็นอย่างมาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านที่รองไปจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันศาสนา จะเห็นได้จากการที่คนไทยได้อุทิศตนให้กับวัด ทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน และทรัพย์สินจำนวนเงินที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ 70 ถึงร้อยละ 80 ของรายจ่ายภายในครอบครัว วัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นโรงเรียน เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน เป็นสถานที่พักผ่อนและเป็นศูนย์กลางการกีฬา วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐ ทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคง และเสริมสร้างต่อบริการในด้านสวัสดิการของรัฐ วัดมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยเป็นอย่างมาก (พระครูสุวรรณวรการ, 2553 : 1) จากบทบาทหลาย ๆ หน้าที่ของพระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่คนยากจนที่ไม่มีโอกาสในการศึกษา ต้องทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นศูนย์กลางของการศึกษาชุมชน (คุณ โทจันทร์, 2545 : หน้า 100 -117) และพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนาเพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนายังรากลึกลงในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาองค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนา องค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งคือ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิต ศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ (พินิจ ลาภธนานนท์, 2529 : 30)

พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากสังคมต้องการนำความรู้ รู้จักทรัพยากรและแรงงานมาใช้อย่างถูกต้องจะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ การใช้หลักวิชาและความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่ประสิทธิภาพสูงและอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยการนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยและให้เกิดความเสียหายหรือสูญเสียเปลืองน้อยที่สุด การสร้างความเจริญในลักษณะนี้จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนร่วมได้แน่นอน (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2524 : 63) พระสงฆ์ต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่ม เพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้น มีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้องชี้นำทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำสั่งสอนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณอันเป็นการชักนำแนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็นรูปแบบแล้ว ระบบ

การจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อย ๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น (อภิชัย พันธเสน, 2539 : 206)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาซึ่งเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งในพื้นที่ตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน เพื่อนำผลการศึกษาวិจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัย เรื่องบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้ กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร ในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อายุพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ และระยะเวลาที่จำพรรษา ภายในวัดปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร จำนวน 200 รูป (สำนักงานเจ้าคณะตำบลค้อเหนือ. 2561 :ไม่มีเลขหน้า)
2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาทั้งพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร โดยเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ทั้งหมด จำนวน 200 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างโดยการศึกษาจากเอกสารทฤษฎีและการทบทวนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะคำถามที่มีคำตอบให้เลือกตอบ (Check list) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อายุพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ ระยะเวลาที่จำพรรษา ภายในวัดปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอมือ จังหวัดยโสธร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มี 6 ด้าน จำนวน 60 ข้อ โดยมีการให้คะแนนระดับ

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ตามหลักเกณฑ์การให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด : 2535 หน้า 99) ดังนี้

มีระดับความคิดเห็น มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มีระดับความคิดเห็น มาก	ให้	4	คะแนน
มีระดับความคิดเห็น ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มีระดับความคิดเห็น น้อย	ให้	2	คะแนน
มีระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของกลุ่ม (บุญชม ศรีสะอาด : 2535 หน้า 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	แปลความหมายว่า	มีระดับบทบาท มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	แปลความหมายว่า	มีระดับบทบาท มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	แปลความหมายว่า	มีระดับบทบาท ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	แปลความหมายว่า	มีระดับบทบาท น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	แปลความหมายว่า	มีระดับบทบาท น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิดเพื่อทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์ในเขตตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ ประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) S.D. ค่า t – test, F – test เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์กับแบบสอบถามโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐานหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วเสนอแบบความเรียง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมุติฐาน เป็นการเปรียบเทียบค่าบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร สำหรับปัจจัยที่มีจำนวน 3 กลุ่ม ใช้ค่า F – test (One – way Analysis of Variance) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นำเสนอผลการวิจัยและบรรยายเนื้อหาประกอบตาราง

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยการจำแนกข้อมูลออก ตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และนิยามศัพท์แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณาวิเคราะห์ (Analytical Discription)

ผลการวิจัย

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากมีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีระดับการศึกษาทางธรรมนักทำชั้นโท มีการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ.1-ป.ธ.3 มีระดับการศึกษาสายสามัญมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย มีอายุพรรษา 0-10 พรรษา มีตำแหน่งทางสงฆ์ส่วนมากไม่มี และมีระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบัน 6-10 ปี ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากมีความคิดเห็นแตกต่างกันของผู้ตอบแบบสอบถาม นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ที่มี อายุ ระดับการศึกษา อายุพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ ระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อายุพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ ระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 แต่อย่างใด

4. การศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร พบว่า คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการวัดและชุมชนให้กับพระสงฆ์ในเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญอย่างน้อยทุก 3 เดือนและควรมีการทบทวนนโยบายของคณะสงฆ์ใหม่ ในฐานะที่พระสงฆ์ที่อยู่ในท้องถิ่นจะมีมาตรการใดในการพัฒนาชุมชนได้มากที่สุด เพื่อช่วยเหลือชุมชนให้มีความผาสุกตลอดไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร” ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่ได้มาการอภิปรายผลตามลำดับหัวข้อได้ดังนี้

1. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านสังคม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในการอำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการกิจกรรมของชุมชน การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต การเป็นวิทยากรบรรยายธรรม การส่งเสริมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับองค์กรอื่นหรือชุมชนอื่นและมีการจัดอบรมธรรมะแก่ประชาชน แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนทางสังคมไม่มากพอ และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ดี จึงทำให้พระสงฆ์มีบทบาทกับการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา) (2556) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมโดยรวม ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชน จากการศึกษา อายุ การศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน ไม่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชน ส่วนความรู้ ความเข้าใจต่างกันมีทัศนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานของ โคจิ โนสุ (2530) ได้ศึกษา วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดในการอบรมให้ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชนการจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด การช่วยเหลือในเรื่องความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ และการช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชนและการช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศักดิ์ชัย อ่อนหาตพอ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : กรณีศึกษาพระราชนิพนธ์พัฒนาภรณ์ (ชูชาติ กณตวณโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าไทร ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่าบทบาทการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองในวัดยึดตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎหมายเถรสมาคม และผลของการพัฒนาสังคม ทำให้พระภิกษุสามเณรและประชาชน มีความศรัทธาเลื่อมใสทำให้เกิดผลดีต่อสังคมเป็นที่เชื่อถือ ยอมรับให้ความไว้วางใจ มีความศรัทธาทำงานสะดวก มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันดีระหว่างสังฆมณฑลและชุมชน

2. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในการรับรู้การเทศนาเกี่ยวกับการออม ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงาน มีการชักชวนประชาชนให้รวมพลังเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและมี

การเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ฝึกสอนอาชีพแก่ประชาชน แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีส่วนช่วยเหลือในเรื่องของเศรษฐกิจนี้จำนวนน้อย ซึ่งส่วนใหญ่พระสงฆ์จะเป็นฝ่ายรับมากกว่าฝ่ายให้ในเรื่องของเศรษฐกิจ จึงทำให้พระสงฆ์มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจนี้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสังเวียร ปัญญาโร (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ใน การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการปรับตัวและการปรับบทบาท หากพระสงฆ์ยังสามารถปรับและนำหลักธรรมะ และวิธีการสอนที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน พระสงฆ์จะได้รับความเคารพนับถือและความศรัทธาจากประชาชน การนำหลักธรรมความเชื่อในทางพระศาสนามาพัฒนาร่วมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่เป็นเพียงเกิดผลต่อชุมชนด้านศีลธรรมเท่านั้น ยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มและรู้สึกในความสัมพันธ์กันที่จะดำเนินกิจกรรมต่อกลุ่ม ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง โดยพระสงฆ์ได้ปรับบทบาทในการเข้าถึง เข้าไปรับรู้ปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาความยากจน โดยได้หยิบยกเอาปัญหาเหล่านี้มาเป็นสื่อกระตุ้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชน โดยอาศัยหลักธรรมของพระศาสนาจากการเรียนรู้ชุมชนมาใช้แก้ปัญหาชุมชนได้อย่างลงตัว โดยการปลูกฝังหลักคุณธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมนึก อนันตวรวงศ์ (2540) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง กรณีศึกษาวัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา เพื่อทราบบทบาทของพระสงฆ์ไทยในมิติของเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมือง การปกครอง ผลการศึกษา พบว่า ด้านเศรษฐกิจพระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นมีบทบาทในการสอนงานอาชีพด้านฝีมือ เช่น การวาดแผนโบราณ ยาสมุนไพร ศิลปกรรม การก่อสร้าง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนนท์ มงคลวิศิษฐ์ (2557) ได้ทำการศึกษา เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ด้านเศรษฐกิจ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านเศรษฐกิจแบบบูรณาการและควรมีกองทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจในชุมชน

3. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ด้านการเมือง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เกี่ยวกับคนในชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีนโยบายทางการเมืองที่ขัดกับหลักคำสอนพระพุทธศาสนา สนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองแก่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น ให้วัดเป็นหน่วยเลือกตั้ง เปิดโอกาสให้กรรมการวัดมีส่วนร่วมตัดสินใจ จัดมูมความรู้ทางด้านกฎหมาย และการเมืองแก่ประชาชนขึ้นภายในวัดโดยการอบรมสั่งสอน แสดงว่า พระสงฆ์กับประชาชนในชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรี และนโยบายทางการเมืองที่ขัดหลักคำสอนพระพุทธศาสนาต้องอาศัยบทบาททางอ้อมด้วยการอบรมสั่งสอนแทรกเข้าไปด้วย แต่ต้องอาศัยชุมชนเป็นจุดเชื่อมต่อภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมนึก อนันตวรวงศ์ (2540) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงการเมืองและการปกครอง เพื่อทราบบทบาทของพระสงฆ์ไทยในมิติของการเมืองการปกครอง ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ด้านการเมืองการปกครองพระสงฆ์มีบทบาททางอ้อมในเชิงเหนี่ยวนำการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับธรรมะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอนุชา สิริวิณโณ (2556) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง

พระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดเทพปฐมนาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมแล้วพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทด้านการพัฒนาใน ท้องถิ่นเสมอมาด้วยการปรับใช้ภาระหน้าที่ ซึ่งได้แก่ ด้านการเมืองการปกครองพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสยังคงทำหน้าที่ดูแลกิจการในวัดเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรราชู ภูมิมา (2554) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนนั้นได้แสดงออกและเป็นจุดเริ่มต้นของการนำการพัฒนาชุมชนในหลายด้านทั้งในด้านการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ประชาชน การเป็นจุดเชื่อมต่อประสานงานทุกภาคส่วนระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และราชการให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ไม่ค่อยแต่ให้รัฐเป็นฝ่ายมอบให้ฝ่ายเดียว ส่วนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนนั้น ได้สะท้อนและแสดงออกในหลายลักษณะที่ได้รับความสำเร็จเป็นรูปธรรมชัดเจนโดยเฉพาะหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพประจำตำบล โรงเรียนพระพุทธรักษาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมศีลธรรมประจำตำบล เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ (2541) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ศาสตร์และศิลปะในการอบรมคุณธรรมของพระเถระภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าพระสงฆ์ที่น่าเคารพเลื่อมใส ควรมีความรู้ธรรมะลึกซึ้งเคร่งครัดในวัตรปฏิบัติมีความสามารถในการอบรมคุณธรรม ถือความเรียบง่าย ถือสันโดษ และในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ควรมุ่งเน้นการอบรมคุณธรรมควบคู่กับการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

4. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ด้านวัฒนธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เกี่ยวกับการมีการเทศนาในวันสำคัญ ๆ เช่น วันวิสาขบูชา พระสงฆ์มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ ๆ เช่น วันวิสาขบูชา เป็นผู้ดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน มีส่วนในการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญๆ ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางสำหรับการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมเมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา แสดงว่า พระสงฆ์ให้ความสำคัญในวันสำคัญทางศาสนามากกว่าทางอื่น ส่วนทางอื่นค่อยพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาโดยอาศัยหลักธรรมและวัฒนธรรมในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิศิษฐ์ กระจานาถ (นนทิโย ประยูร) (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนตามแนวตะวันตกเป็นการกระทำในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง ไปในทางที่ดีขึ้นเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการอันเป็นทั้งวิธีการและยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน อีกทั้งการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในหลักการดังกล่าวก็เพื่อการพัฒนาให้ชุมชนมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม และในทัศนะของพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการทำนาคำสอนชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนและบุคคลรอบข้างให้มีความสุข รู้เท่าทัน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิด

วิจารณ์ญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และวัดเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่าง ๆ เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตักบาตรน้ำผึ้ง การตักบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารทไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชนด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมและท้องถิ่น สนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ์ ขวัญนาค (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานพัฒนาการช่วงปัจจุบัน เครือข่ายพระสงฆ์ที่มีความเชื่อและอุดมการณ์เดียวกันในการสร้างชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยอาศัยหลักพุทธธรรมนำปัญญามาใช้บูรณาการดำเนินงานของ เครือข่ายและการดำเนินงานเกิดเป็นรูปธรรม เป็นเชิงประจักษ์มากขึ้น

5. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข พบว่า โดยภาพรวมอยู่ระดับน้อยเกี่ยวกับการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักทำความสะอาดที่อยู่อาศัย และบริเวณที่อยู่อาศัย ทำให้ประชาชนรับรู้และตื่นตัวในด้านการสาธารณสุข ให้ความรู้ในด้านสุขอนามัยแก่ชุมชน มีการรักษาโรคทางจิตโดยใช้หลักธรรม บริจาคปัจจัยในการจัดซื้อยาสามัญประจำบ้าน และมีการรวบรวมการรักษาโรคแบบพื้นบ้านและนำไปเผยแพร่ให้กับชุมชน แสดงว่า พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนทางด้านสาธารณสุขให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักทำความสะอาดที่อยู่อาศัย และบริเวณที่อยู่อาศัย ทำให้ประชาชนรับรู้และตื่นตัวในด้านการสาธารณสุข ให้ความรู้ในด้านสุขอนามัยแก่ชุมชน มีการรักษาโรคทางจิตโดยใช้หลักธรรมยังมีน้อยอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ยอดสุรางค์ (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนแออัด กรณีศึกษาชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของชุมชนแออัดซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 ได้แก่ ปัญหาเรื่องที่ดินเพื่อก่อสร้างบ้านพักอาศัย ปัญหาขยะในชุมชน และปัญหาอาชญากรรมและคณะกรรมการชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา และบทบาทในการพัฒนาชุมชนที่โดดเด่นได้แก่ บทบาทด้านการประสานงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย และด้านการส่งเสริมทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555 ข้อ 64 กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนไว้ รวม 10 ข้อ พบว่า คณะกรรมการชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 ได้ทำหน้าที่หลักครบทุกข้อ และมีความเข้าใจ ในบทบาท หน้าที่ของตนเอง เนื่องจากประธานกรรมการชุมชน และคณะกรรมการท่านอื่นๆ ได้ทำหน้าที่นี้มานานหลายปี และผลของการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจของประชาชน ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขอนามัย และด้านกายภาพ มีความโดดเด่นในทุกด้าน แต่มีด้านการพัฒนาสังคมที่คณะกรรมการชุมชนไม่สามารถส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

6. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งทำให้เห็นว่าด้านสิ่งแวดล้อมพระสงฆ์ขาดการร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแยกกันเห็นห่างตอกันในการจัดบริเวณวัดให้ร่มรื่นเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน ขาดการมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการรักษาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ค่อยมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทต่อชุมชนเท่าที่ควร จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมนี้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมนึก อนันตนวรงค์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาในอนาคตกตามทัศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ” พบว่า ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์มีบทบาทด้านสังคมกล่าวคือ การอบรมจริยธรรม การลดการเสพยาเสพติด การอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสังเคราะห์ผู้ปัญหาทางใจการอนุเคราะห์ผู้เดินทาง การช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน เช่น การใช้สถานที่ของวัดเป็นที่เก็บพัสดุ เก็บของศักดิ์สิทธิ์ อนุเคราะห์สัตว์เลี้ยง ให้ยืมเครื่องใช้เป็นต้น และยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2530) ได้ให้ทัศนะว่า บทบาทของพระสงฆ์ทั้งทางธรรมและทางโลก มีบางอย่างร่วมกันอยู่มีใช้แยกกันหรือเห็นห่างตอกัน คือ พระสงฆ์ต้องพยายามช่วยชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ยาก โดยให้ชาวบ้านมีวิชาชีพอะจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พระควรเข้าร่วม ในการพัฒนาสังคมเพราะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และถูกต้องทั้งทางธรรมและทางโลก โดยพระสงฆ์นักพัฒนาเหล่านั้นให้ความเห็นว่า สถาบันสงฆ์ไร้ประโยชน์และสลายในที่สุด ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป แม้บางครั้งกิจกรรมบางอย่างอาจจะมีข้อจำกัดบ้าง โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านวัตถุจะเป็นการผิดพระวินัยตรงกันข้ามกับถูกต้องศีลธรรมธรรมะของพระพุทธเจ้าแม้ว่าชาวบ้านไม่ยอมให้พระสงฆ์ทำอะไรเลยและถือว่างานพัฒนาไม่ใช่กิจกรรมของพระสงฆ์แต่พระท่านได้พยายามแก้ไขความคิดเห็นอันไม่ค่อยถูกต้องนี้เพราะพระสงฆ์ต้องช่วยเหลือชาวบ้านมิใช่เพียงด้านจิตใจเท่านั้น แต่ต้องช่วยเหลือทางด้านวัตถุด้วยหรือเรื่องการครองชีพอีกด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พินิจ ลาภธนานนท์ (2529) ได้ศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ผลการศึกษาพบว่า บทบาทผู้สงเคราะห์พัฒนาคือพระสงฆ์พัฒนาดำเนินกิจการต่าง ๆ โดยท่านผู้จัดทำทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย และบทบาทผู้นำการพัฒนาโดยพระสงฆ์เป็นผู้ติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการชาวบ้านมีส่วนร่วมปรึกษาบ้างแต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสงฆ์พัฒนาที่ ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า

2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลคือเหนืออำเภอมือเมือง จังหวัดยโสธร ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อายุพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ ระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบันต่างกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ด้านอายุ พบว่า ผู้ที่มีอายุต่างกันมีทัศนะต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน

นั้นต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกันอาจเนื่องมาจากการได้สัมผัสกับการปฏิบัติของพระสงฆ์มากน้อยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัย พระอดุลย์ กุศลจิตโต. (2561 : 64). ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ในเขตการปกครองจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย บทบาทพระสงฆ์ในการอยู่ในระดับสูงสุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการปกครอง คณะสงฆ์ธรรมยุต โดยรวมจำแนกตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ด้านการศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากพระสงฆ์ได้มีโอกาสรับรู้การดำเนินการของพระเป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุดร ปาณะศรี. (2554: บทคัดย่อ). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาและระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

2.3 ด้านการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นอย่างนี้เนื่องจากพระสงฆ์ได้มีโอกาสรับรู้การดำเนินการของพระเป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษมศักดิ์ วรสุโข. (2553: บทคัดย่อ). ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรมและตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

2.4 ด้านการศึกษาสามัญ พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสามัญต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยรวม ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากพระสงฆ์ได้มีโอกาสรับรู้การดำเนินการในด้านการศึกษาสามัญเป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุดร ปาณะศรี. (2554: บทคัดย่อ). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาและระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

2.5 ด้านตำแหน่งทางสงฆ์ พบว่า ผู้ที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นอย่างนี้เนื่องจากพระสงฆ์แม้จะมีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันแต่ความรู้สึกที่มีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา) (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการ

พัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยโดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.6 ด้านระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบัน พบว่า ผู้ที่มีระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบันต่างกัน มีทัศนะต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นผลมาจากพระสงฆ์นั้นแม้จะมีเวลาจำพรรษาหรือได้บวชมานานต่างกันแต่ก็มีความคิดเห็นหรือทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไม่ต่างกันเท่าใดนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดร ปาณะศรี. (2554: บทคัดย่อ). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติพระสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า พระสงฆ์ที่มีการมีอายุพรรษาและระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอมะขาม จังหวัดยโสธร โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพระสงฆ์ในพื้นที่ตำบลค้อเหนือได้ประพฤติปฏิบัติและครองตนในสมณะเพศและดำเนินกิจกรรมที่สามารถทำให้ประชาชนรับรู้ได้ถึงบทบาทในระดับพอใจแต่ยังไม่มากพอ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วควรมีการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในระดับมากที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลค้อเหนือ อำเภอมะขาม จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นข้อเสนอแนะโดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ อำเภอมะขาม จังหวัดยโสธรมีข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

(1) ทางคณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการวัดและชุมชนให้กับพระสงฆ์ในเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญอย่างน้อยทุก 3 เดือน

(2) จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ด้านสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยระดับน้อย แต่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ มีการรักษาผู้ที่ติดยาเสพติดในและนอกชุมชน จากข้อค้นพบนี้ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุข ควรมีการทบทวนนโยบายของคณะสงฆ์ใหม่ ในฐานะที่พระสงฆ์ที่อยู่ในท้องถิ่นจะมีมาตรการใดในการพัฒนาชุมชนได้มากที่สุด เพื่อช่วยเหลือชุมชนให้มีความสุขตลอดไป

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

(1) ควรมีการศึกษารoles บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการสาธารณสุข การอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ตำบลค้อเหนือ จังหวัดยโสธร ตลอดถึงตำบลใกล้เคียง และจังหวัดใกล้เคียง

(2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

(3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เพื่อหาแนวทางในการนำความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า

(4) ควรมีการศึกษามีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับองค์กรทางศาสนาและพระสงฆ์กับการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้เข้มแข็ง

(5) ควรมีการศึกษผลกระทบที่เกิดจากการไม่ร่วมมือกันในการพัฒนาระหว่างชุมชนกับองค์กรของทางศาสนาในการบริหารจัดการพัฒนาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

เกษมศักดิ์ วรสกุโข. (2553). บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. พุทธศาสนมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คุณ โทชนธ์. (2545). พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

โคจิ โนสุ. (2530). บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พระครูพิศิษฐ์ กระจานน. (นนทิโย ประยูร). (2560) . บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุวรรณ วรการ. (2553). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธบัณฑิต, วิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร.

พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา). (2556). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

พระมหาธีรราชบุณย์ บุญมา. (2554). บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ตำบลเชิงดอยอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการปกครอง). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : เชียงใหม่

- พระมหารัตนพล ก้านเพชร (รัตนพล). (2545). บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์กลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนาในจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระมหาสังเวียร ปญฺญาโร. (2550). บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอนุชา สิริวัฒน (พลกุล). (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (การบริหารการพัฒนาสังคม). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระศักดิ์ชัย อ่อนหาตพอ. (2551). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : กรณีศึกษาพระราชพิพัฒนาภรณ์ (ชูชาติ กณตวณโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าไทร ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พระสมนึก อนันตวรวงศ์. (2540). สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาในอนาคตตามทัศนะของพระผู้นำทางด้านวิชาการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระอดุลย์ กุศลจิตโต. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ในการที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ในเขตการปกครองจังหวัดเลย. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. Vol 13 No 43 (2018) : มกราคม – มีนาคม 2561.
- พินิจ ลาภอนานนท์. (2529). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ. (2541). รายงานการวิจัยบทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร. (2545). จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ.(2530). การพัฒนาตามแนวพุทธ : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- สุพัตรา ยอดสุรางค์. (2558). บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนแออัด : กรณีศึกษา ชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 เขตดินแดง : กรุงเทพมหานคร.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2524). ศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : พาสโก.
- อภิชัย พันธเสน. (2539). พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค ตอนที่ 1 : แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.